

ΚΙΝΗΣΗ ΙΔΕΩΝ

ΘΕΩΡΙΑ

■ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΗ

Η μετωπική πολιτική χτες (Δεκέμβρης '44) και σήμερα

■ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΒΑΡΒΑΡΟΤΗΤΑ

Στις 13 Δεκέμβρη το ΝΑΡ για την Κομμουνιστική Απελευθέρωση πραγματοποίησε ημερίδα στην ΑΣΟΕΕ με θέμα 70 χρόνια από τον Δεκέμβρη του 1944 σε σχέση με την αναζήτηση της μετωπικής πολιτικής που είναι αναγκαία σήμερα. Στην εκδήλωση έγιναν εισηγήσεις από έξι ομιλητές. Στο Πριν δημοσιεύουμε χαρακτηριστικά αποσπάσματα από τις ομιλίες τους. Η συζήτηση υπήρξε γόνιμη και ενδιαφέρουσα. Σημειώθηκαν συρρίξεις σε καίρια θέματα όπως η αποσύνδεση της αντιφασιστικής και εθνικοαπελευθερωτικής πάλης από την ταξική πάλη, η ανάλογη διεθνής κατεύθυνση της Τρίτης Διεθνούς και της ΕΣΣΔ αλλά και αποκλίσεις, όπως η αξιολόγηση της γραμμής του λαϊκού μετώπου. Από τους ομιλητές κρίθηκε αναγκαία η συνέχιση του διαλόγου για το αναγκαίο σήμερα μέτωπο.

Δημήτρης Γρηγορόπουλος

Επαναστατική απειλή

Σύμφωνα με τον Μιχάλη Ρίζο, «ένας ιστορικός έλεγε ότι τα Δεκεμβριανά του 1944 έφεραν σχετικά απρόβλεπτα τον αστικό κόσμο αντιμέτωπο με την απειλή της επανάστασης. Ο φόβος αυτός συσπειρώσε έγκαιρα όλο το αστικό μπλοκ τότε (εγχώριο και διεθνές, δημοκρατικό και φασιστικό, γερμανόδουλο και αγγλόδουλο, βασιλικό και φιλελεύθερο) στη στρατηγική αποτροπής μιας σοσιαλιστικής επανάστασης σε αντίθεση με το ΚΚΕ και το ΕΑΜ, όπου η επεξεργασία αντίστοιχης τακτικής - στρατηγικής δεν έγινε. Και δεν έγινε όχι φυσικά λόγω «προδοσίας» ή «ανικανότητας» αλλά διότι η απουσία καθαρής εκτίμησης για το κράτος και την αστική τάξη, η έλλειψη επαναστατικής τακτικής ήταν η βασική αιτία που καθόρισε την ήττα του Δεκέμβρη. Τόσα χρόνια μετά και παρά τις μεγάλες (δικαιολογημένα!) αντιπαραθέσεις στο κομμουνιστικό κίνημα για τα αίτια της ήττας, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι επιλογές της τότε ηγεσίας του ΚΚΕ από τις αρχές του 1944 μέχρι και τη Συμφωνία της Βάρκιζας το Φεβρουάριο του 1945, «συμπίεστηκαν» και προσαρμόστηκαν στα όρια της πολιτικής γραμμής των λαϊκών μετώπων που είχε επεξεργαστεί η Κομμουνιστική Διεθνής από τις αρχές της δεκαετίας του 1930.

Η ιστορική αποτίμηση του Δεκέμβρη μας δείχνει ότι τα Μέτωπα όσο πλατιά ή συσπειρωτικά κι αν είναι (και τέτοιο ήταν το ΕΑΜ) θα οδηγούνται στην ήττα στην κρίσιμη καμπή των εξελίξεων, όταν κρίνεται το «ποιος ποιον», αν δεν έχουν ξεκάθαρο στρατηγικό στόχο την αντικαπιταλιστική ανατροπή, το τσάκισμα του αστικού κράτους και των διεθνών στηριγμάτων του· αν δεν καθορίζουν την τακτική τους με βάση τις «φαντασιακές» συμμαχίες με τα δήθεν δημοκρατικά (σήμερα ανπινοφιλεύθερα, αντιμονοπωλιακά, αντιφασιστικά, αντιμνημονιακά) τμήματα της αστικής τάξης αλλά με βάση τα συμφέροντα των λαϊκών και εκμεταλλευόμενων στρωμάτων που εκπροσωπούν· αν δεν διαπραγματεύονται και τελικά παραδίδουν τα όργανα λαϊκής θέλησης, τις «κυβερνήσεις του βουνού» και τις «κάτω Βουλές» των εξεγερμένων μαζών σε κυβερνήσεις εθνικής σωτηρίας και ενότητας· αν δεν ορκίζονται πίστη στο «δυσικό πλαίσιο», είτε με τη μορφή των «ζωνών επερωής» τότε είτε τον «ευρωπαϊκό κεκτημένο» σήμερα, αλλά σπάνε τον εκβιασμό του μονόδρομου και του ΤΙΝΑ (There Is No Alternative). Ο σημερινός Δεκέμβρης δεν θα λύσει κυρίως το ζήτημα της προεδρικής εκλογής και την πιθανότητα αλλαγής της κυβέρνησης. Ξαναφέρει δραματικά το ερώτημα «Με ποιο μέτωπο θα νικήσει ο λαός;»

Εκτενή αποσπάσματα από τις εισηγήσεις που έγιναν στην ημερίδα του ΝΑΡ για την Κομμουνιστική Απελευθέρωση με θέμα τα 70 χρόνια από τον Δεκέμβρη του 1944 και τη σχέση με την αναζήτηση της αναγκαίας σήμερα μετωπικής πολιτικής.

ΜΕ ΠΟΙΟ ΜΕΤΩΠΟ ΘΑ ΝΙΚΗΣΕΙ Ο ΛΑΟΣ;

Για τον Μιχάλη Ρίζο, «το μέτωπο λοιπόν που θα παρέμβει από τώρα στις εξελίξεις για να νικήσει θα πρέπει να έχει ξεκάθαρο άμεσο πολιτικό στόχο. Ένα μέτωπο που θα νικήσει πρέπει να έχει πρόγραμμα πολιτικών διεκδικήσεων. Το μέτωπο νίκης του λαού χρειάζεται να αναμετρηθεί με το δημοκρατικό και εθνικό πρόβλημα της εποχής μας. Το μέτωπο νίκης του λαού δεν θα είναι «σκαλοπάτι», ενδιάμεσο βήμα για άλλο μέτωπο. Το μέτωπο με το οποίο θα νικήσει ο λαός έχει ενότητα μέσων και σκοπών».

Για τον Μπάμπη Συριόπουλο, «η τοποθέτηση ενός κεντρικού πολιτικού ζητήματος γύρω από το οποίο το κόμμα κομμουνιστικής απελευθέρωσης επιδιώκει να συσπειρώσει την εργατική τάξη και τα σύμμαχα λαϊκά στρώματα είναι αναπόφευκτη. Αυτό το κεντρικό δίλημμα υπερβαίνει την άμεση και καθημερινή ταξική διαπάλη. Ανέναντι σ' αυτό το δίλημμα υπάρχουν δύο γραμμές που πρέπει ένα κομμουνιστικό κόμμα και η Αριστερά να αποφύγουν. Η πρώτη είναι να θεωρήσουν τις συγκεκριμένες πολιτικές και κοινωνικές μορφές που υλοποιούν την αστική στρατηγική επιφανειακές. Για παράδειγμα, και πριν από τα Μνημόνια εκμετάλλευση υπήρχε. Ποιος ο λόγος να προτάσσουμε απελευθέρωση από την επιτροπεία της

ΕΕ; Αυτή η γραμμή αγνοεί τη συγκεκριμένη συγκυρία, αποτυγχάνει να επικοινωνήσει με τους εργαζόμενους οι οποίοι βλέπουν αυτό που έχουν άμεσα μπροστά τους και αδυνατεί να συσπειρώσει τις άλλες εκμεταλλεζόμενες τάξεις γύρω από την εργατική, παρά την επαναστατική λογοκοπία δεν μπορεί να δημιουργήσει επαναστατικά γεγονότα. Η δεύτερη γραμμή στέκεται στις μορφές που παίρνει η αστική πολιτική, στις

λογική δεν επιτυγχάνεται ούτε ο υποτιθέμενος άμεσος στόχος, όταν αυτός συνδέεται ακριβώς με την αστική κυριαρχία. Την ίδια στιγμή, η άρχουσα τάξη βάζει η ίδια σε όλες τις πολιτικές δυνάμεις, στο λαϊκό και εργατικό κίνημα και σε κάθε εργαζόμενο ξεχωριστά, το δίλημμα που διατάζουμε να βάλουμε εμείς: ή αποδέχεστε την εξουσία μας, την ιδιοκτησία μας και το σύστημά μας με ό,τι αυτό συνεπάγεται στη δεδο-

μένη συγκυρία ή τα απορρίπτετε συλλήβδην. Στη χώρα μας η αστική τάξη βάζει τα ουσιαστικά ερωτήματα. Βέβαια σαφώς και πρέπει να συγκροτούμε πολιτικά μέτωπα αντιφασιστικά, εθνικοαπελευθερωτικά κ.λπ. Εννο-

Είναι αναγκαίο να μιλήσουμε στο όνομα του συνόλου της κοινωνίας, αλλά όχι της σημερινής αστικής κοινωνίας

είται ότι είναι αναγκαίο να μιλήσουμε στο όνομα του συνόλου της κοινωνίας αλλά όχι της αστικής κοινωνίας. Για παράδειγμα, σήμερα πρέπει να συγκροτίσουμε μέτωπο ενάντια στην εξαθλίωση του λαού και απελευθέρωσή του από τη διαρκή επιτροπεία της ΕΕ και του ΔΝΤ. Για να νικήσει όμως αυτό το μέτωπο, πρέπει να τολμά να απαντά στα ερωτήματα που βάζει η ίδια η άρχουσα τάξη πριν από μας, ερωτήματα σχετικά πάντα με το βασικό, την κερδοφορία του κεφαλαίου, την ιδιοκτησία του και την εξουσία του».

Για τον Ανδρέα Ζαφείρη, «η πρώτη δημοσία συζήτηση για τα Δεκεμβριανά έγινε το φθινόπωρο του 1946 σε πέντε κύκλους

ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Ταλαντεύσεις της ΕΑΜικής ηγεσίας

■ Ο ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ ΕΠΙΒΛΗΘΗΚΕ

Για τον Γιάννη Χριστόπουλο, «η ιμπεριαλιστική επέμβαση από τη μία, η ατομία και οι ταλαντεύσεις από την άλλη, που επέδειξε η ΕΑΜική ηγεσία και το ΚΚΕ, αλλά κυρίως η έλλειψη στρατηγικής, οδήγησαν στη μη νικηφόρα έκβαση για το λαϊκό κίνημα τη δεκεμβριανή σύγκρουση. Το αποτέλεσμα αυτό βάρυνη καθοριστικά στις μετέπειτα εξελίξεις. Ο Δεκέμβρης δεν ήταν επιλογή της ΕΑΜικής αντίστασης και του ΚΚΕ. Επιβλήθηκε από τον ταξικό αντίπαλο που επιδίωξε τη συντριβή και την ήττα αυτού του μεγαλειώδους μαζικού κινήματος. Το ΚΚΕ που ήταν η καθοδηγητική δύναμη του ΕΑΜικού κινήματος ήταν πολιτικά-ιδεολογικά ανέτοιμο για την κατάληψη της εξουσίας. Δεν υπήρχε στρατηγική για την κατάληψη της εξουσίας. Από την 6η Ολομέλεια του 1934, που επικύρωσε το 5ο Συνέδριο του ΚΚΕ, είχε αλλάξει στο πρόγραμμά του το χαρακτήρα της επερχόμενης επανάστασης από προλεταριακή-σοσιαλιστική σε αστικοδημοκρατική. Πάνω σε αυτή τη θέση, το στάδιο της αστικοδημοκρατικής επανάστασης, διαμορφώθηκε η θέση του αντιφασιστικού μετώπου που υιοθετήθηκε το 6ο Συνέδριο το 1935 σύμφωνα με τις αποφάσεις κατευθύνσεις του 7ου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Και ενώ σωστά είχε εκτιμηθεί αρχικά ο χαρακτήρας του πολέμου, ως αντιφασιστικός-αντιιμπεριαλιστικός, το 1941 άλλαξε αυτή τη θέση και ο χαρακτήρας του πολέμου μετατράπηκε σε αντιφασιστικό-εθνικοαπελευ-

συχτισμένων, στις οποίες το ΚΚΕ κάλεσε τις τροτσκιστικές οργανώσεις σε ανοιχτό διάλογο. Τα πρακτικά των συζητήσεων δείχνουν ότι η ίδια θεματολογία και τα ίδια επιχειρήματα μας απασχολούν 70 χρόνια μετά. Κεντρικό ζήτημα γύρω από τα Δεκεμβριανά αναδεικνύεται το ερώτημα για τα Λαϊκά Μέτωπα. Εάν απέτυχε η γραμμή των Λαϊκών Μετώπων, τότε πώς εξηγείται η νίκη αυτής της γραμμής σε κάποιες χώρες (Κίνα, ΛΔ) και η αποτυχία της σε κάποιες άλλες; Πώς εξηγείται η νίκη της ΕΣΣΔ; Με ποια "γραμμή" επιτεύχθηκε; Τι ήταν ο αγώνας του ΕΑΜ και η μάχη των Δεκεμβριανών; Ταξικός ή εθνικοαπελευθερωτικός; Εάν ήταν ταξικός τότε "διαγράφεται" η παρουσία των στρατευμάτων κατοχής Γερμανίας, Ιταλίας, Βουλγαρίας και Μ. Βρετανίας στη συνέχεια; Εάν ήταν μόνο εθνικοαπελευθερωτικός, τότε με ποιο ερμηνευτικό σχήμα δικαιολογείται η εμφύλια σύγκρουση 1943-44 και 1945; Ο αγώνας της δεκαετίας του 1940 είχε και τα δύο χαρακτηριστικά. Με το εθνικοαπελευθερωτικό να κυριαρχεί, ειδικά στη φάση.

Η ηγεσία του ΕΑΜ οδήγησε ένα από τα πιο ισχυρά αντιστασιακά κινήματα της Ευρώπης στη συντριβή. Ποια είναι άραγε η λεπτή γραμμή που χωρίζει τον τακτικό ελιγμό από τον ομορτισμό και ποιος ο ρόλος της ποιότητας του υποκειμένου; Πέρα από βολонταρισμούς εκεί πιθανά βρίσκεται η καρδιά του προβλήματος και ξεπερνάει δυστυχώς τα όρια της σημερινής συζήτησης. Έτσι κι αλλιώς ο ρόλος του πολιτικού υποκειμένου είναι κεντρικός στη συζήτηση για τα μέτωπα. Τα τελευταία χρόνια η ιδεολογική συζήτηση για τα μέτωπα φαίνεται να περιορίζεται από τη συζήτηση για τα συνέδρια της Διεθνούς. 4ο, 6ο ή 7ο Συνέδριο; Στη πραγματικότητα κάθε συνέδριο ήταν η προσπάθεια της Διεθνούς να απαντήσει (άλλοτε πιο ολοκληρωμένα κι άλλοτε λιγότερο) στα καθήκοντα της συγκεκριμένης περιόδου. Η ιστορία διδάσκει αλλά δεν αντιγράφεται. Ποιο είναι σήμερα το μέτωπο που απαιτούν οι συνθήκες; Η Αριστερά δεν μπόρεσε να οικοδομήσει οποιουδήποτε είδους μέτωπο

ΡΙΖΑ, του έδωσε πολιτική στέγη και αναφορά. Υπάρχει η ανάγκη για τη συγκρότηση μετώπων. Μέτωπο συνδικαλιστικό για την απόκρουση της επίθεσης στις δυνάμεις της ζωντανής εργασίας, μέτωπο για τα δημοκρατικά δικαιώματα, μέτωπο αντιφασιστικό, μέτωπο αντιιμπεριαλιστικό. Η συγκρότηση των μετώπων αυτών θα αποτελέσει κρίσιμο στοιχείο για την Αριστερά, ειδικά μπροστά στην πολυσύνθετη πολιτική περίοδο που ακολουθεί.

Για τον Θανάση Καμπαγιάννη (δικηγόρος και μέλος του ΣΕΚ), «ο Δεκέμβρης του '44 ήταν η κορυφαία στιγμή της ταξικής πάλης στην Ελλάδα. Δύο ταξικά στρατόπεδα μορφοποιημένα σε αντίστοιχες πολιτικές συμμαχίες συγκρούστηκαν και μάχιστο στο κέντρο της χώρας, στην Αθήνα, με διακύβευμα την εξουσία. Συνολικότερα, ολόκληρο το κίνημα της Αντίστασης (και όχι μόνον ο Δεκέμβρης) είχε στην Ελλάδα βασικό διαφοροποιητικό χαρακτηριστικό την πρωταγωνιστική συμμετοχή της

εργατικής τάξης. Θυμίζω τηλεγραφικά τη σύσταση του Εργατικού ΕΑΜ τον Ιούλιο του 1941, πριν από την ίδρυση του ίδιου του ΕΑΜ, και την οργάνωση της μεγαλύτερης γενικής απεργίας, μοναδικής για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, τον Μάρτιο του 1943, που ματαίωσε την πολιτική επιστράτευση. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τη δεκαετία του 1940 τα πολιτικά υποκείμενα – και από τις δύο πλευρές της σύγκρουσης – "μίλησαν" εθνικά. Αλλά πίσω από αυτή την εθνική ρητορική ξετυλίχτηκε η μεγαλύτερη ταξική πόλωση στην ιστορία της ελληνικής κοινωνίας. Το ΚΚΕ αναδείχτηκε σε ηγετική δύναμη του κινήματος της Αντίστασης. Η στρατηγική του ήταν ήδη από τη δεκαετία του 1930 αυτή των λαϊκών μετώπων. Πυλώνες της πολιτικής του ήταν: η ταξική συνεργασία με το δημοκρατικό κομμάτι της αστικής τάξης και ο χαρακτηρισμός του πολέμου ως αντιφασιστικού και όχι ιμπεριαλιστικού. Πρακτικά αυτό σήμανε την παραχώρηση της ηγεσίας του κινήματος της Αντίστασης στο αγγλικό στρατιωτικό επιτελείο. Αποκορύφωμα αυτής της στρατηγικής ήταν η είσοδος του

ΕΑΜ και του ΚΚΕ στην κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας με πρωθυπουργό τον Γ. Παπανδρέου. Όταν η κυβέρνηση Παπανδρέου σταθεροποίησε την κυριαρχία της και ξαναέστησε στα πόδια του το αστικό κράτος και τη δύναμη πυρός του σε συνεργασία με τους Άγγλους, αισθάνθηκε αρκετά δυνατή για να επισπεύσει τη σύγκρουση. Χωρίς να προδικάζουμε τη νίκη ή την ήττα, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα: αν το κίνημα ήταν στρατηγικά εξοπλισμένο, αν η ραχοκοκαλιά του ήταν ιδεολογικά και οργανωτικά προετοιμασμένη για τη σύγκρουση που αναπόφευκτα ερχόταν, αν η άποψη που έλεγε εκλαϊκευτικά ο Βελουχιώτης ότι «οι Γερμανοί δεν είναι χειρότεροι από τους Άγγλους» είχε δουλευτεί, τότε το κίνημα δεν θα πήγαινε στη μάχη δεμένο χειροπόδαρο. Η συζήτηση για τον Δεκέμβρη προσφέρει από αυτή την άποψη πολλαπλά διδάγματα όχι μόνο για το παρελθόν, αλλά και για τις μάχες που έχει να δώσει το κίνημα σήμερα».

θερωτικό-πατριωτικό, στη βάση του οποίου συγκροτήθηκαν οι αντιφασιστικές συμμαχίες της ΕΣΣΔ. Πάνω στη θέση της αστικοδημοκρατικής επανάστασης η 4η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, το 1935, αποφάσιζε την πολιτική της «εθνικής ενότητας». Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν η έλλειψη στρατηγικής για την κατάληψη της εξουσίας, οι συμφωνίες του Λιβάνου και της Καζέρτας, η συμμετοχή στην κυβέρνηση της «εθνικής ενότητας» και τελικά η συμφωνία της Βάρκιζας. Όποιος όμως θέλει να σταθεί κριτικά στην ιστορία της ΕΑΜικής αντίστασης δεν μπορεί να παραγνωρίσει την τεράστια προσφορά και την παρακαταθήκη της, όπως και του Δεκέμβρη του '44 αλλά και της πάλης στη συνέχεια του Δημοκρατικού Στρατού. Η άποψη ότι ο Δεκέμβρης του '44 ήταν από χέρι καταδικασμένος σε ήττα, γιατί δεν υπήρχε προλεταριακή στρατηγική, παραγνωρίζει τη δυναμική των κινήματων, τη διαλεκτική σχέση αυτών και τους παράγοντες που επιδρούν στο αποτέλεσμα. Μακριά από εμάς κάθε σκέψη απαξίωσης της μετωπικής πολιτικής και δράσης. Δεν κρίνετε σαν συμπέρασμα για την ΕΑΜική αντίσταση το μέτωπο αλλά το πρόγραμμα του μετώπου, η στρατηγική και το πρόγραμμα του συγκροτημένου επαναστατικού υποκειμένου. Χρειάζεται η επαναστατική στρατηγική που θα σημαδεύει τον ίδιο τον ένοχο, το καπιταλιστικό σύστημα».

Κορυφαία στιγμή του κινήματος

■ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΕΝ ΧΩΡΑΕΙ ΣΕ ΠΡΟΚΑΤ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

Για τον Βασίλη Λιάση, «ο Δεκέμβρης του '44 είναι αναμφισβήτητα μία από τις κορυφαίες στιγμές του ελληνικού λαϊκού και κομμουνιστικού κινήματος. Συνδέεται με πλειάδα ζητημάτων, όπως η σύνδεση εθνικού ταξικού, η σχέση τακτικής στρατηγικής, η διάταξη των κοινωνικών δυνάμεων κ.λπ. Μεγάλη συζήτηση έχει γίνει για τους λόγους που μας οδήγησαν στον Δεκέμβρη και στο γιατί το κίνημα ηττήθηκε. Κωδικοποιημένα θα λέγαμε πως τα λάθη που διαπραχτήκαν ήταν η συμμετοχή με δυσμενείς όρους του ΚΚΕ και του ΕΑΜ στην κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, η συμφωνία για υπαγωγή του ΕΛΑΣ στο στρατηγείο της Μ. Ανατολής, η υπογραφή της συμφωνίας του Λιβάνου και της Καζέρτας, η μη ενεργοποίηση τμημάτων του ΕΛΑΣ στη σύγκρουση των Δεκεμβριανών, η ελλιπής ιδεολογική και πολιτική προετοιμασία για το ρόλο των Άγγλων, της ελληνικής αστικής τά-

ξης και την ανάγκη της τελικής σύγκρουσης, η ανεπιτυχής σύνδεση, στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα με τον ταξικό, η υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας αργότερα. Ποια ήταν τα αίτια που μας οδήγησαν σε σωρεία λαθών; Σύμφωνα με μια άποψη, η πηγή των κακών εντοπίζεται στη γραμμή του 7ου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς, στο στόχο για τη δημιουργία λαϊκών μετώπων, στην 6η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ το 1934, στη θεώρηση του ΚΚΕ ότι η Ελλάδα είναι εξαρτημένη κι όχι ιμπεριαλιστική, στον υπερτονισμό της πατριωτικής διάστασης του αγώνα, στο γεγονός ότι θεωρήθηκε πως ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος δεν ήταν μόνον ιμπεριαλιστικός. Αυτή η άποψη δεν μπορεί όμως να εξηγήσει για ποιο λόγο η κατάληξη ήταν επιτυχής στη Βουλγαρία, στην Τσεχοσλοβακία, στη Γιουγκοσλαβία, στην Κίνα και αλλού. Αδυνατεί ακόμη να εξηγήσει για ποιο λόγο αυτή η "αποτυχι-

μένη" γραμμή εκτόξευσε το ΕΑΜ και το ΚΚΕ, που έφτασαν να έχουν 1.500.000 και 400.000 μέλη αντίστοιχα. Για ποιο λόγο, επίσης, υπήρξε ένοπλη σύγκρουση και με τον αγγλικό ιμπεριαλισμό και την εγχώρια αντίδραση; Ταυτόχρονα, δεν μπορεί να απαντήσει γιατί «καθαρές» ταξικές φόρμουλες απέτυχαν κι έμειναν στο περιθώριο. Οι παθογένειες κατά την ανάγνωση των ντοκουμέντων του κομμουνιστικού κινήματος και της ιστορίας του πρέπει κάποια στιγμή να εγκαταλειφθούν. Δεν μπορούμε να δούμε την πολυπλοκότητα των πραγμάτων, αν ακρωτηριάζουμε την ιστορία προσπαθώντας να τη χωρέσουμε σε προκάτ ιδεολογικά πλαίσια. Από αυτή την άποψη η ιστορική εμπειρία του Δεκέμβρη, ότι προηγήθηκε και ότι ακολούθησε, δεν μπορούν να δικαιώσουν τη στήριξη μιας κυβερνήσεως ΣΥΡΙΖΑ, ούτε όμως και σεχταριστικές πολιτικές επιλογές που εξομοιώνουν την τακτική με τη στρατηγική».

